

VEDSVAMPAR PÅ EK -

8. Hasselticka, *Dichomitus campestris*

Stellan Sunhede

Ekens grenar hyser en speciell flora av rötsvampar. Hit hör västlig rostticka, *Phellinus ferreus* (PERS.) BOURDOT & GALZIN och blekticka, *Pachykytospora tuberculosa* (FR.) KOTLABA & POUZAR. Båda har tidigare beskrivits av Sunhede (1998 & 1999). En tredje grensvamp på ek är hasseltickan, *Dichomitus campestris* (QUÉL.) DOMANSKI & ORLICZ som presenteras nedan. En rad andra ek-svampar har tidigare beskrivits och illustrerats i Ekbladet (Sunhede 1993, 1994, 1995, 1996 a, 1997).

Hasselticka – *Dichomitus campestris*
(QUÉL.) DOMANSKI & ORLICZ.

Fruktkropp

På horisontellt substrat har hasseltickan en $\pm$ dynformad, blekgul till ljusbrungul fruktkropp med mörkbrun till brunsvart kant (jfr. figur 1). Tickan är vanligen ettårig, brett till långsträckt oval eller något oregelbundet utbredd, 2,5–6 cm lång, 1,5–3 cm bred och 0,5–1,5 cm tjock. På vertikalt substrat (t.ex. döda, stående hasselstammar) kan även knöllika hattar ($\pm$ triangulära i vertikalsnitt) bildas. Flera fruktkroppar av olika storlek och form kan smälta samman till en mer än 10 cm lång bildning. Fruktkroppsköttet (tramat) är sämskfärgat och svampen är seg som färsk och korkartad till trähård som torr.

Rörlagret består dels av $\pm$ djupa fertila rör och dels av grunda sterila ”rör” som bildar ett nät mot fruktkroppens kanter och på de knöllika hattarnas ovansida.

Porerna är tydligt synliga, 1–2 per mm, $\pm$ kantiga, regelbundet formade eller oregelbundna till avlånga.

Gamla, torra fruktkroppar av hasseltickan kan möjligen förväxlas med torra och urblekta små exemplar av blektickan, *Pachykytospora tuberculosa* som är en eksvamp. Den sistnämnda saknar dock bl.a. hasseltickans mörka, ”svedda” fruktkroppskant. För mikroskopiska karaktärer hänvisas till Ryvarden & Gilbertson (1993).

Ekologi

HASSELLTICKA PÅ EK: Baserat på erfarenheter från ett pågående projekt om ved- och barkbeboende svampar på ek i Nordeuropa (Sunhede 1993, 1996b) verkar hasseltickan vara en $\pm$ regelbundet förekommande svamp på ek i Sverige. Den bildar fruktkroppar på undersidan av 2–9 cm grova, döda, barkklädda och fastsittande grenar (figur 1). På ek är hasseltickan svårinventerad på grund av sin relativa litenhet. Även när den sitter på lägre grenar på trädet är den ofta svår att observera i motljus. Författarens fynd av hasselticka på ek är främst gjorda på $\pm$ vidkroniga träd i hagmarks- eller skogsmiljö (före detta hagmark). Olofsson (1996) anger i det material han har studerat att 6% (n=500) av fynden av hasselticka är gjorda på ek (lokalerna från det ovannämnda eksvampprojektet är ej inkluderade i detta procenttal).

HASSELLTICKA PÅ HASSEL: I Sverige är hasseltickan främst funnen på döda, barkklädda, stående hasselstammar eller på döda hasselgrenar. Arten har under många år specialstuderats på hassel i Sverige av Ingvar Nordin (ej publicerat). Olofsson (1996) anger att 94% (n=500) av de svenska fynden av hasselticka är gjorda på hassel. Nitare (2000) skriver: "I Norden växer svampen nästan enbart i gamla hassellundar på barken av upprättstående, döda hasselstammar". Jag är väl förtrogen med hasselticka på hassel och på detta substrat är arten lättinventerad då fruktkropparna ofta sitter väl synliga på ± "bekvämlig höjd" över marken.

ANDRA SUBSTRAT: Olofsson (1996) anger att hasseltickan enstaka gånger i Sverige är funnen på al, bok, hägg, *Rosa* och *Salix*.

I EUROPA: Ryvarden & Gilbertsson (1993; övers. eng.) skriver om arten i Europa: "På döda lövträd, särskilt *Corylus* och *Alnus* (och i Fennoscandia känd enbart från dessa värdar), men också funnen på *Acer*, *Carpinus*, *Castanea*, *Crataegus*, *Fagus*, *Fraxinus*, *Populus*, *Prunus*, *Quercus* och *Ulmus*".

Röta

Hasseltickan orsakar vitröta i lövved (jfr ekologi ovan). Den är en av flera vedsvampar som bryter ned ekgrenar på trädet. Exempel på andra "grensvampar" på ek illustreras i Sunhede (1996 b) och Sunhede & Vasiliauskas (1996).

Utbredning

Olofsson (1996) har prick-karterat hasseltickan i Sverige. Nitare (2000) visar utbredning bilden i grova drag och utpost-lokaler i detalj. Här tillkommer dock två isolerade förekomster i Jämtland och

Lappland (se "Anmärkningar" nedan). Nitare (2000) gör följande sammanfattning om arten i Sverige: "Hasseltickan har en sydöstlig, kontinental utbredning. Den är sällsynt utom i östra Svealand samt på Öland och Gotland där den är en karaktärssvamp i gamla hassellundar". Ryvarden & Gilbertson (1993) skriver att arten är vitt spridd i Europa och anger utbredningen i grova drag (en prick i varje land). De noterar att den nordligaste lokalen är funnen i Norge, ca 70° N.

Status

Hasseltickan är inte rödlistad i Sverige men den har ändå sitt värde som en indikator för fina hasselmiljöer. Nitare (2000) skriver: "Hasseltickan är en bra signalart för lundar med höga naturvärden". ... "Växtplatserna har normalt långvarig lövkontinuitet av hassel (ibland al)". Artens indikatorvärde för ekmiljöer är ännu ej utredd.

Hasseltickan är ej rödlistad i Norge. I Danmark har arten placerats i kategorin "försvunnen" (Vesterholt & Knudsen 1990) och är ej funnen i landet sedan 1910 (Hansen & Knudsen 1997). I Finland har arten klassats som "sällsynt" (Kotiranta & Niemelä 1996).

Anmärkningar

Att ek kan vara ett viktigt substrat för hasselticka indikeras av Kotlaba (1984) som studerat utbredningen och ekologin hos tickor i f.d. Tjeckoslovakien. Han anger att 70% (n=33) är samlade på ekar som luddek (*Quercus pubescens*), sommarek, turkisk ek (*Quercus cerris*) och vinterek, 18 % på hassel samt ett fynd vardera på ask, asp, naverlönn och vejkärl.

Strid (1975) rapporterar hasseltickan från Jämtland (Åre) på *Alnus* (= gråal, Strid personligt meddelande). Kuoljok (1998) fann den på flera gråalar i Lapp-

land (Jokkmokk, Saltoluokta). Det norska fyndet i Porsanger 70°N (se ovan) gjordes på gråal liksom ett par nya fynd i Troms och Finnmark fylke i Norge (Ryvarden personligt meddelande). I Finland är 18% (n=40) av fynden gjorda på al (Kotiranta & Niemelä 1996). En noggrann undersökning på klimatiskt gynnade lokaler med gråal i norra Sverige, Norge och Finland kommer förmodligen att resultera i ytterligare lokaler av hasselticka.

Artens roll i skogsbruket

Hasseltickan torde sakna betydelse som skadegörare inom ekskogsbruket då den främst föredrar vidkroniga hagmarksekar, där den orsakar röta i döda och halvdöda grenar av klena dimensioner. Skogsägare som har hasselbestånd med hasselticka kan göra en naturvårdsinsats genom att bevara dessa och låta döda hasselstammar stå kvar som substrat.

Summary

Sunhede, S. 2001. Wood fungi on oak - 8. *Dichomitus campestris* (QUÉL.) DOM. & ORLICZ. – Ekbladet 16: 13-16.

The gross morphology, ecology and distribution of the white rot polypore *Dichomitus campestris* (QUÉL.) DOM. & ORLICZ are treated. In Sweden the fungus is often found on dead, standing stems and branches of *Corylus* and is considered to be a good indicator of groves of high natural value. However, *D. campestris* is also found on *Quercus* growing in more open environments as wooded meadows but also in closed woods (often former wooded meadows). The fruit-bodies are mainly found on 2-9 cm thick, dead or partly living, attached branches of often wide-crowned oaks. Fruit-bodies appear on bark. In Sweden most finds have been made in the southeastern provinces, e.g. Småland (northern part), Västergötland (eastern part) Öland, Gotland, Östergötland, Närke, Västermanland, Södermanland, and Uppland. Scattered

Figur 1. Hasselticka, *Dichomitus campestris* på ek, *Quercus robur*. Färsk, dynformad fruktkropp växande på undersidan av ca 3 cm grov bark- och lavklädd ekgren. – Södermanland, Näsuhulta sn, Magda, 16.8.1992. — Foto: Stellan Sunhede.

finds are reported from the provinces of Skåne, Blekinge, Värmland, Bohuslän, Dalarna, Gästrikland, and Hälsingland. There are also two northern out-post localities in Sweden reported on *Alnus incana* from the provinces of Jämtland (Åre) and Lappland (Jokkmokk). These sites together with some finds on *A. incana* in northern Norway and collections on *Alnus* in Finland indicate that *D. campestris* might be more widespread than formerly believed. The fungus should therefore be sought on *A. incana* in climatically favoured sites in the northern part of Fennoscandia.

Dichomitus campestris is not considered to be a red data species in Norway and Sweden but has been classified as "extinct" in Denmark and as "rare" in Finland.

*

Stellan Sunhede, Department of Natural Sciences, University of Skövde, Box 408, SE-541 28 Skövde, Sweden.

Referenser

- Hansen, L. & Knudsen, H. (red.) 1997: *Nordic Macromycetes Vol. 3. Heterobasidioid, Aphyllophoroid and Gasteromycetoid Basidiomycetes*. – Nordsvamp, Copenhagen.
- Kotiranta, H. & Niemelä, T. 1996: *Uhanalaiset käävät Suomessa (Hotade tickor i Finland)*. – Oy Edita Ab. Helsinki.
- Kotlaba, F. 1984: *Zemepisné rozsírentí a ekologie chorosu [Polyporales s.l.] v Československu*. – Academia, Praha.
- Kuoljok, S. 1998: Har hasseltickan en fjällnära utbredning? — *Tick-nytt* 3: 2-3.
- Nitare, J. (red.) 2000: *Signalarter - Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer*. — Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.
- Olofsson, D. (red.) 1996: *Tickor i Sverige. — Projekt rapport 1996*, WWF.
- Ryvarden, L. & Gilbertson, R. L. 1993: *European Polypores 1. Abortiporus – Lindtneria*. – Fungiflora, Oslo.
- Strid, Å. 1975: Wood-inhabiting fungi of alder forests in North – Central Scandinavia. I. Aphyllophorales (Basidiomycetes). Taxonomy, ecology and distribution. — *Wahlenbergia* 1:1-237.
- Sunhede, S. 1993: Vedsvampar på ek. — *Ekbladet* 8:5-10.
- Sunhede, S. 1994: Vedsvampar på ek – 2. — *Ekbladet* 9:15-19.
- Sunhede, S. 1995: Vedsvampar på ek – 3. — *Ekbladet* 10:49-53.
- Sunhede, S. 1996a: Vedsvampar på ek – 4. — *Ekbladet* 11:17-20.
- Sunhede, S. 1996 b: Ekens svampar. I "Holmen, H. & Johnsson, I. (red.) 1996. *Forskning om levande naturresurser*. Stiftelsen Oscar och Lili Lamms Minne 25 år" sid. 105-107. — Informationsavdelningen, SLU.
- Sunhede, S. 1997: Vedsvampar på ek – 5. Saffransticka. — *Ekbladet* 12:19-23.
- Sunhede, S. 1998: Vedsvampar på ek – 6. Västlig rostticka, *Phellinus ferreus*. — *Ekbladet* 13:14-18.
- Sunhede, S. 1999: Vedsvampar på ek – 7. Blekticka, *Pachykytospora tuberculosa*. — *Ekbladet* 14:15-20.
- Sunhede, S. & Vasiliauskas, R. 1996: Wood and bark inhabiting fungi on oak in Lithuania. — *Baltic Forestry* 2: 23-27.
- Vesterholt, J. & Knudsen, H. 1990: *Truede storsvampe i Danmark - en rødliste*. – Foreningen til Svampekundskabens Fremme og Skov- og Naturstyrelsen, København.